

บทที่ 10 การฝึกสอน

ขอบข่ายของเนื้อหา

1. วัตถุประสงค์ของการฝึกสอน
2. สิ่งที่คาดหวังว่าจะได้จากการฝึกสอน
3. ประโยชน์ของการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน
4. การเตรียมตัวก่อนออกฝึกสอน
5. ปัญหาของนักศึกษาฝึกสอน รวมทั้งอื่น ๆ ของนักศึกษาฝึกสอน
6. ข้อควรคำนึงในการสอนสุขศึกษา
7. ข้อเสนอแนะในการฝึกสอนสุขศึกษา
8. หน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยง
9. สรุป
10. คำถามและกิจกรรมท้ายบทที่ 10

จุดประสงค์ในบทที่ 10

1. อธิบายวัตถุประสงค์ ประโยชน์ของการฝึกสอน สิ่งที่คาดหวังว่าจะได้จากการฝึกสอน และปัญหาของนักศึกษาฝึกสอนได้
2. อธิบายการเตรียมตัวก่อนออกฝึกสอน ข้อควรคำนึงในการสอนสุขศึกษา ข้อเสนอแนะในการฝึกสอนสุขศึกษาได้
3. อธิบายหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงได้

บทที่ 10

การฝึกสอน

ความนำ

การฝึกสอนเป็นช่วงระยะเวลาที่จะช่วยให้นักศึกษาจะได้ประสบการณ์ตรงจากห้องเรียน โรงเรียน นักเรียน ตลอดจนครูต่างๆในโรงเรียน และยังได้ฝึกความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลแปลกหน้าในโรงเรียนฝึกสอน อีกทั้งได้สำรวจตนเองว่าควรจะมีอาชีพครูต่อไปในอนาคตอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการฝึกสอน

การฝึกสอนเป็นกระบวนการขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญมากต่ออาชีพครู เพราะเป็นช่วงระยะเวลาที่จะช่วยให้นักศึกษาได้ประสบการณ์ตรงของสภาพความเป็นครู และยังเป็นโอกาสที่จะทำการสำรวจตัวเองถึงความพร้อมของการเป็นครู และนอกจากนั้นยังได้พัฒนาทักษะการสอน การแสดงออกในลักษณะของริเริ่มสร้างสรรค์ ว่าควรจะมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุง แก้ไขได้อย่างไร

ถึงแม้ว่าครูจะมีความคิดด้านอื่น ๆ แตกต่างกัน จะต่างศาสนา ค่านิยม ความเชื่อถือ แต่ครูก็มีเกณฑ์ที่เหมือนกันอยู่อย่างหนึ่ง ก็คือ “ครูต้องช่วยให้นักเรียนแต่ละคนได้พัฒนาตนเองถึงจุดสูงสุด” ข้อนี้เองที่จะทำให้ครูมีความอดทน มานะบากบั่น ความเฉลียวฉลาด ไหวพริบ ปฏิภาณ ภูมิความรู้ สติปัญญา ตลอดจนบุคลิกภาพที่น่าสนใจของครูมาช่วยนักเรียนในการพัฒนาตนเอง

ดังนั้น การที่เราจะพิสูจน์คุณลักษณะของบุคคลที่จะเป็นครูได้ หรือไม่จะต้องมีกระบวนการขั้นตอนทดลอง เพราะไม่มีอะไรที่เราคิดว่าเราจะทำได้ และก็ได้ทำในจินตนาการ โดยไม่ได้ลงมือกระทำสิ่งนั้นจริง อาชีพครูก็เช่นเดียวกันถ้าได้เรียนรู้ทฤษฎีต่างๆไปครบตามหลักสูตรแล้ว ยังขาดการลงมือฝึกปฏิบัติการฝึกสอน หรือไม่ได้ทดลองเป็นครูเสียก่อนก็จะไม่มีทางรู้ได้โดยเด็ดขาดว่าตนเองมีความเหมาะสมจะเป็นครูหรือไม่

ในชีวิตของการเป็นนักศึกษา การฝึกสอน ถือว่า

- เป็นการเตรียมรับสถานการณ์
- เสริมสร้างพลังกำลังกายและใจ
- หาจุดต่ำสุด จุดเด่น สำหรับการเป็นครูจริงๆ

- สามารถสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และเพิ่มพูนขึ้นได้ในระหว่างฝึกสอน
- ทำทฤษฎี หลักการต่าง ๆ ไปใช้ในห้องเรียน
- การตัดสินใจได้ด้วยตนเองว่าการจะศึกษา เรื่องอะไรและด้านอะไรเป็นการเพิ่มเติม

- เป็นการพัฒนาตนเองในด้านความรู้ บุคลิกภาพ
- ได้เรียนรู้ประสบการณ์ในห้องเรียนจริง ๆ เช่น พฤติกรรมของตนเอง และพฤติกรรมของนักเรียน

- ได้ประสบกับปัญหาต่าง ๆ และใช้ไหวพริบสติปัญญาของครูในการแก้ไขปัญหา
- เป็นการฝึกด้านมนุษยสัมพันธ์ เมื่อไปอยู่ในโรงเรียนก็จะพบปะกับครูผู้เลี้ยงดู บริหาร ครูต่าง ๆ ตลอดจนเจ้าหน้าที่และนักการภารโรง รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้อง นักศึกษา ต้องฝึกทางด้านมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลที่ได้กล่าวถึง เพราะจะต้องติดต่อ ประสานงาน และเกี่ยวข้องด้วย

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการฝึกสอนไว้ เช่น เปรื่อง กุมุท ได้กล่าวไว้ว่า

- การฝึกสอนทำให้ได้ประสบการณ์เป็นครูอย่างหนึ่งที่หาไม่ได้ด้วยวิธีสอน
- การฝึกสอนช่วยให้นักศึกษามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักความรับผิดชอบ และเป็นการสำรวจตัวเองว่าต้องการประกอบอาชีพครูหรือไม่

- การฝึกสอนเป็นการพัฒนาความสามารถของครูฝึกสอนในการนำเอาทฤษฎีต่าง ๆ ที่เรียนมาปฏิบัติ

- การฝึกสอนช่วยให้ครูฝึกสอนรู้จักตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเอง และเรียนรู้การเตรียมตัวที่จะเป็นครู

- การฝึกสอนเป็นสิ่งที่วัดคุณภาพของโครงการฝึกสอน ทำให้ทราบถึงข้อบกพร่องของตนเองและปรับปรุงโครงการฝึกสอนให้ดีขึ้น

- การฝึกสอนช่วยสะท้อนให้เห็นถึงผลของการสอนของครู อาจารย์ในสถาบันที่ผลิตครูว่าเป็นอย่างไร ควรจะแก้ไขปรับปรุงการสอนวิชาของตนอย่างไร

- การฝึกสอนช่วยให้นักศึกษาเข้าใจถึงบทบาทที่แท้จริงของครูเมื่อออกไปปฏิบัติงาน โดยเรียนรู้จากประสบการณ์การเป็นครูฝึกสอน ตระหนักถึงภาวะหน้าที่ของครู ความรับผิดชอบ

สิ่งที่คาดหวังว่าจะได้จากการฝึกสอน ได้แก่

1. เพื่อเตรียมโอกาสสำหรับนักศึกษาฝึกสอนในการสรรค์สร้างมนุษยสัมพันธ์

ระหว่างครูฝึกสอน และคนที่เกี่ยวข้องตลอดจนคนในชุมชน

2. เตรียมชั้นเรียนที่จะให้ประสบการณ์ในด้านการทำงานกับนักเรียนที่มีความแตกต่างทางด้านอารมณ์ ความสามารถ

3. เปิดโอกาสให้ครูฝึกสอนรู้จักนำเอาทฤษฎีต่างๆ ที่เรียนมาปฏิบัติ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับวิธีสอน ทั้งให้นักศึกษาได้ใช้ทักษะต่างๆ ในการสอนตามมาตรฐาน

4. รู้จักเลือก และจัดอุปกรณ์ไปใช้ให้ได้ผล

5. นำหลักสูตรไปใช้ในทิศทางที่ถูกต้อง

6. ศึกษาเด็ก และให้ความช่วยเหลือได้มีความรับผิดชอบต่อดูก

7. เปิดโอกาสสำหรับวัดผลความสามารถของนักศึกษาในการฝึกสอนว่าเหมาะสม

สำหรับอาชีพครูแก่ไหนในด้าน

- ความตั้งใจ

- สนใจ ชื่นชมยินดี

- สนุกสนานกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในโรงเรียน

- การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

- การควบคุมชั้นเรียน

- การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

8. เตรียมครูฝึกสอนให้พบกับสถานการณ์จริงในเรื่องเกี่ยวกับ

- ปฏิบัติของนักเรียน

- การปรับตัวกับการสอน

- การปรับเสียง

- การวางตัว

9. ช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนรู้จักรับผิดชอบในด้านเนื้อหาวิชาการ มีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ตลอดจนวิธีการสอนใหม่ๆ มาใช้

ประโยชน์ของการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน¹ ได้แก่

1. ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

2. เกิดความภาคภูมิใจ และมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ

3. มีความอดทน รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

---

¹ อาริวัฒน์ สมณดวงศ์, ผศ., พฤติกรรมการสอนสังคม 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุนพินอักษรกิจ พ.ศ. 2525.
หน้า 206-207.

4. ช่วยให้เกิดความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวระหว่างเพื่อนร่วมสถาบัน
5. รู้จักประโยชน์ของการเสียสละ
6. เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เพิ่มความรอบคอบให้แก่ตัวเองด้วยสติสัมปชัญญะ
7. ทำให้มีความคิดเป็นผู้ใหญ่ขึ้น มีเหตุผล ขจัดอุปทานและความยึดมั่น ถือมั่นส่วนตนได้
8. รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และผู้ร่วมงานทุกสถานการณ์
9. รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ลดทฐิติ มีอุเบกขา
10. มีความกล้าที่จะติดต่อสัมพันธ์กับคนแปลกหน้า
11. มีโอกาสพบข้อบกพร่องของตนเอง และพบความสามารถของตนเอง เช่น สามารถเป็นผู้นำ
12. ช่วยให้เคารพกฎเกณฑ์มากขึ้น มีระเบียบ วินัย ตรงต่อเวลา
13. ปรับปรุงคุณภาพของบัณฑิตให้มีความสามารถทางวิชาการ การสอน และการเป็นครู
14. ได้ใช้ทักษะในการสอนให้ได้มาตรฐาน
15. ได้เข้าใจถึงปัญหาของการสอน ความมุ่งหมายอันแท้จริงของการฝึกฝน
16. ได้พัฒนาบุคลิกภาพของบัณฑิตให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าด้านจริยธรรม ศีลธรรม วัฒนธรรม และปรัชญาการดำรงชีวิต
17. ช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในกรณีโรงเรียนขาดครูประจำการชั่วคราว หรือระยะยาวได้
18. ช่วยให้โรงเรียนมีความกึกกักสดชื่นเป็นพิเศษ เมื่อมีครูฝึกสอนเข้าไปเป็นสมาชิกใหม่ นักเรียนตื่นเต้นที่จะมีครูคนใหม่ ครู อาจารย์ต้องปรับปรุงตัวเองเพิ่มขึ้น
19. ครูฝึกสอนยังได้นำแนวคิดใหม่ ๆ จากสถาบันของตนเองมาช่วยปรับปรุงการเรียนการสอน และสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างมหาวิทยาลัย โรงเรียน และชุมชนให้แน่นแฟ้นขึ้น

การเตรียมตัวก่อนการฝึกสอน

นักศึกษาควรจะได้เตรียมตัวเพื่อเผชิญกับเหตุการณ์ หรือปัญหาเฉพาะหน้าได้ เพื่อขจัดปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีและรวดเร็ว ดังนั้น จึงขอเสนอแนะให้นักศึกษาได้มีโอกาสเตรียมตัวในหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การฝึกสอนในกลุ่มนักศึกษาตนเอง

นักศึกษาได้เรียนกระบวนการวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนสู่ศึกษา 2 ก็จะมีโอกาสทดลองสอนตนเองในกลุ่ม โดยเริ่มจากการเลือกหัวข้อ หรือเนื้อเรื่องที่ตนเองชอบหรือถนัดก่อนแล้วทำบันทึกการสอนให้ถูกต้องตามแบบฟอร์มที่ทางภาควิชาพลานามัย คณะศึกษาศาสตร์ได้กำหนดอุปกรณ์การสอนจะใช้อะไรบ้างจัดเรียงตามลำดับขั้นตอนให้ถูกต้อง สื่อการสอนอื่น ๆ ตลอดจนการวัดและการประเมินผล เตรียมมาให้พร้อมพอถึงเวลาสอนก็สอนจริง โดยสมมติให้นักศึกษาในกลุ่มเป็นนักเรียนในชั้น บรรยายภาคในห้องต้องสมมติให้เป็นบรรยายภาคในห้องเรียนจริง นักศึกษาทุกคนควรติดป้ายชื่อที่หน้าอก ผู้สอนจะได้เรียกชื่อได้ถูกต้อง ในขณะที่นักศึกษาทำการสอนอยู่หน้าชั้น อาจารย์ประจำกลุ่ม และเพื่อนนักศึกษาที่สมมติตัวเองเป็นนักเรียนอยู่นั้นจะจดบันทึกข้อดีข้อเสีย ข้อเสนอแนะไว้เมื่อนักศึกษาสอนจบแล้วก็จะช่วยกันวิจารณ์ ผู้สอนจะต้องใจกว้างยินดีรับฟังข้อเสนอแนะ หรือความคิดเห็นว่าดีและมีประโยชน์ เพื่อจะเป็นแนวทางที่จะนำไปใช้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในการสอนครั้งต่อไป

2: การสังเกตการสอน

การสังเกตการสอน นักศึกษาควรที่จะสังเกตการสอนของครูประจำการก่อนจะได้สอนจริง ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากแก่นักศึกษา ดังนี้คือ

1. นักศึกษาได้สังเกตบุคลิก ลักษณะ ท่าทาง น้ำเสียง การใช้คำพูด เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับตัวเอง

2. สังเกตเทคนิคและวิธีสอน ตั้งแต่ครูเริ่มก้าวเท้าเข้ามาในชั้นเรียน การนำเข้าสู่บทเรียน การสอนเป็นตามลำดับขั้นตอน การใช้สื่อการสอน การสรุปบทเรียน และการจัดกิจกรรม

3. สังเกตการปกครองชั้นของครู การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

4. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละชั้น ที่แสดงออกต่อครูและต่อเพื่อนนักเรียน

5. สังเกตการวัดและการประเมินผลของครูผู้สอน ว่าเหมาะสมดีเพียงใด ถูกต้องหรือไม่ เพื่อนำมาปรับปรุงในการใช้ของตนเอง

3. การช่วยงานครูประจำการ

นักศึกษาควรจะมีโอกาสช่วยงานครูประจำการบ้างตามสมควร เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระ หรืออย่างน้อยนักศึกษาก็ได้ฝึกปฏิบัติงานเล็กๆ น้อยๆ ทำให้รู้จักรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ ซึ่งเป็นการเพิ่มประสบการณ์ให้กับตนเอง งานที่นักศึกษามีส่วนร่วมช่วยได้ คือ

1. ช่วยตรวจการบ้าน ตรวจแบบฝึกหัด เพื่อฝึกให้ตนเองคุ้นเคยกับงานและเพิ่มความละเอียดรอบคอบกับงานมากขึ้น
2. ช่วยครูประจำการสอนซ่อมเสริม ในเด็กที่เรียนไม่ทันหรือเรียนอ่อน
3. มีส่วนร่วมในการควบคุมชั้นเรียนเมื่อได้รับมอบหมายในบางโอกาส
4. สอนซ่อมแทนในกรณีมีเด็กนักเรียนสอบตก
5. ช่วยอบรมนักเรียนในชั้นที่ตนเองได้รับมอบหมาย
6. ช่วยกิจกรรมอื่น ๆ ของโรงเรียน เช่น คุมแถวเคารพธงชาติและกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เป็นต้น

4. การเตรียมตัวให้พร้อม

นักศึกษาจะต้องเตรียมตัวในด้านต่อไปนี้

1. ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม โดยเฉพาะในสาขาวิชาที่ตนเองสอน
2. ฝึกทำโครงการสอนระยะยาว บันทึกการสอน
3. หาแหล่งวัสดุอุปกรณ์ และแหล่งความรู้อื่น ๆ ที่จะนำมาใช้ได้ทันทีเมื่อจำเป็น
4. สำรวจบุคลิกภาพของตนเอง ขจัดจุดอ่อนของตัวเองให้หมดไป เช่น พูดติดอ่าง พูดเร็ว พูดไม่ชัด ฯลฯ
5. ฝึกทางด้านจิตใจให้เข้มแข็ง หนักแน่น อดทน พร้อมทั้งจะเผชิญอุปสรรคต่าง ๆ
6. พยายามฝึกตนเองให้อยู่ในความดี มีความประพฤติดีอยู่ในศีลธรรม มีธรรม และเมตตาธรรมประจำใจ

ปัญหาของนักศึกษาฝึกสอน

นักศึกษาฝึกสอนอาจจะประสบกับปัญหาต่าง ๆ ในการฝึกสอน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่าง คือ

1. ความพร้อมของนักศึกษา ถ้านักศึกษาขาดความพร้อมด้านใดด้านหนึ่งก็มักจะเกิดปัญหาได้ เช่น ความพร้อมทางด้านวิชาการ อุปกรณ์การสอน วิธีสอน ฯลฯ
2. โรงเรียนที่ไปฝึกสอน บางโรงเรียนมักจะมีปัญหาที่จะต้องแก้ไขอยู่แล้ว เมื่อนักศึกษาไปโรงเรียนนั้น ๆ ก็ต้องเตรียมที่จะต้องไปแก้ไขปัญหานั้น
3. วิชาที่สอน นักศึกษาบางคนที่ไม่ได้สอนวิชาที่ตนเองถนัด อาจจะต้องไปสอนในวิชาที่ตนเองไม่ถนัด ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาแก่ตัวนักศึกษาเองที่จะต้องพยายามช่วยเหลือตนเองในวิชาที่ตนเองไม่ถนัด

การฝึกสอนวิชาสุขศึกษามักจะพบข้อบกพร่องที่เกี่ยวกับตัวผู้สอนเอง เพราะผู้สอนมักจะเห็นความสำคัญของการเตรียมการสอนของวิชานี้ อาจจะเป็นเพราะว่าเห็นว่าวิชาสุขศึกษาเป็นวิชาที่ง่าย ๆ เมื่อได้สอนจริง ๆ แล้วมักจะทำให้การสอนไม่ได้ผลดี และนักเรียนก็ไม่ได้ผลของความรู้ทางวิชาสุขศึกษาเท่าที่ควร

ปัญหาอื่น ๆ ของนักศึกษาฝึกสอน ได้แก่

1. นักศึกษาไม่ได้สอนตามวิชาเอก-โท ของตน
2. นักศึกษาไม่ได้ฝึกการปฏิบัติงานให้ห้องพยาบาลของโรงเรียน ทำให้ขาดประสบการณ์ในการทำงานในห้องพยาบาลโรงเรียน
3. นักศึกษาไม่สามารถนำวิธีสอนที่เรียนมาปฏิบัติได้จริง
4. นักเรียนไม่เคยชินกับวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ทำให้นักเรียนไม่ยอมรับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูจัดทำขึ้นมา
5. ทางโรงเรียนฝึกสอนและทางคณะ ขาดแคลนอุปกรณ์การสอนมาก นักศึกษาต้องทำอุปกรณ์การสอนเอง ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่ขาดทักษะในการทำอุปกรณ์การสอน

ข้อควรคำนึงในการสอนสุขศึกษา¹

นอกจากครูสุขศึกษาจะต้องเป็นผู้มีความรู้และทักษะ ทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีสอน สุขศึกษาแล้ว เพื่อให้การเรียนการสอนวิชาสุขศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ครูผู้สอน จะต้องคำนึงถึงข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้อีกด้วย คือ

1. ให้โอกาสเด็กสอนกันเองบ้าง เด็กสอนเด็กอาจได้ผลดี เพราะเด็กพูดภาษาเด็กและเข้าใจกันดี (โดยมากมักใช้ได้ผลดีในชั้นประถมมากกว่าในชั้นมัธยมศึกษา)
2. ครูอย่าทำตัวเป็นสัพพัญญู รู้คำตอบหมดทุกอย่าง บางอย่างไม่รู้ก็บอกไปว่าไม่รู้ อย่าเดาบางอย่างก็ต้องทำเป็นไม่รู้ เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีส่วนตอบหรืออธิบายให้เพื่อนฟังบ้าง (ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในบทเรียนมากขึ้น)
3. ให้ความรู้หรือแง่คิดแก่เด็กทั้งในแง่ดีและไม่ดี เพื่อให้เด็กได้รู้จักพัฒนาความคิดและคิดได้อย่างกว้างไกล
4. นอกเหนือสิ่งอื่นใด ให้เด็กรู้ว่าครูหวังดีและกระทำเพื่อเขาด้วยใจจริง (ไม่ว่าจะเป็นการสอน การติหรือการชม)

---

¹สุชาติ โสมประจักษ์. การสอนสุขศึกษา. กรุงเทพฯ. ไทยวัฒนาพานิช พ.ศ. 2520. หน้า 135.

5. นักเรียนเป็นสิ่งที่มีชีวิตและมีความรู้สึกนึกคิด ให้เขาเรียนด้วยความสุขใจ (จงหลีกเลี่ยงสภาพจิตใจที่ไร้ความสุข)

6. พยายามให้นักเรียนกระตือรือร้นและกล้าแสดงออก (Active) อย่าให้เป็นแบบได้แต่นั่งฟังและจด ไม่ยอมพูดจา (Passive)

7. อย่าเทศนา จงสอน เช่น พยายามให้เด็กมีส่วนร่วมในบทเรียนมากๆ หรือได้ประกอบกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้เขาเรียนอย่างมีชีวิตชีวา

8. ให้นักเรียนรู้จักรับผิดชอบในการตัดสินใจด้วยตนเอง เพราะการตัดสินใจมีความสำคัญมากในการปฏิบัติของเรา

9. อย่าควบคุมเขา แต่จูงกระตุ้นเตือนหรือโน้มน้าวจิตใจเขา (Don't dominate, motivate) จะช่วยทำให้เด็กมีความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์มากขึ้น

10. อย่ามัดตอบ แต่จงถามเขาบ้าง (Don't tell them, ask them.) คำถามที่ดีย่อมมีความหมายมากกว่าคำตอบ (อย่าฟังน้อยฝอยมาก แต่จงพูดน้อยฟังมาก)

11. อย่ามัดแต่คิดว่าครูเท่านั้นเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในห้องเรียน จงให้ความสำคัญแก่เด็กด้วย (Child-Centered Method)

12. อย่าสอนเด็กเฉพาะในเรื่องที่มีอยู่แต่ในตำรา เพราะชีวิตคนเราไม่เป็นไปตามตำราเสมอไป และความรู้อื่นๆ ย่อมเกิดขึ้นตลอดเวลา

ข้อเสนอแนะในการฝึกสอนสุขศึกษา¹

ในการฝึกสอนวิชาสุขศึกษาของนิสิตนักศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู อาจารย์นิเทศก์มักจะพบว่านิสิตนักศึกษามีข้อผิดพลาดหรือขาดความระมัดระวังในเรื่องต่างๆ อยู่เสมอ ซึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดาของผู้ที่ไม่เคยสอนหรือไม่เคยเป็นครูมาก่อน จากประสบการณ์ในการนิเทศก์นิสิตฝึกสอนของผู้เขียนมานานปี พอจะสรุปรวบรวมตัวอย่างข้อผิดพลาดต่างๆ ที่พบบ่อยๆ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการฝึกสอนวิชาสุขศึกษาไว้ได้ ดังนี้

1. นิสิตนักศึกษาควรได้มีส่วนช่วยโรงเรียนฝึกสอนในด้านการจัดโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ และการจัดบริการสุขภาพในโรงเรียนด้วย

2. แผนการสอนระยะยาวควรจะต้องทำให้เสร็จก่อนเริ่มทำการฝึกสอน โดยปรึกษาหารือกันอาจารย์พี่เลี้ยงอย่างใกล้ชิด

3. ในการสอนทุกครั้งจะต้องทำบันทึกการสอนล่วงหน้าเสมอ และควรส่งให้อาจารย์พี่เลี้ยงตรวจก่อนนำไปใช้สอน

¹สุชาติ โสมประยูร. การสอนสุขศึกษา. กรุงเทพฯ, ไทยวัฒนาพานิช, พ.ศ. 2520. หน้า 136-137.

4. การเขียนจุดมุ่งหมายเฉพาะจะต้องเขียนเป็นเชิงพฤติกรรมและเน้นพฤติกรรมของนักเรียนเป็นหลัก โดยกล่าวโยงระหว่างพฤติกรรมและหัวข้อย่อยที่สำคัญของเนื้อเรื่องเหล่านั้น

5. เนื้อเรื่องที่ใช้สอนแต่ละครั้งควรพิจารณาถึงความสนใจ ความต้องการและปัญหาสุขภาพของนักเรียนเป็นหลักเสมอ

6. ควรใช้กิจกรรมหลายๆ อย่าง และให้เด็กมีส่วนร่วมในบทเรียนมาก ๆ

7. ทุกหัวข้อย่อยที่สำคัญของเนื้อเรื่องจะต้องระบุไว้ในกิจกรรมชั้นเรียนว่าจะสอนอย่างไร

8. กิจกรรมชั้นนำ ชั้นสอนและชั้นสรุป ควรเขียนแยกจากกันให้เห็นได้อย่างชัดเจน เมื่อนักเรียนพูดถึงประสบการณ์ของตนเอง ควรจะให้เล่ารายละเอียดให้เพื่อน ๆ ฟังด้วย พยายามให้ความสนใจแก่นักเรียนทุกคน และหลีกเลี่ยงการใช้คำถามรวม ๆ

9. ไม่ควรให้นักเรียนเปิดหนังสือตอบถ้าครูให้ไปอ่านมาแล้ว เพราะไม่ช่วยพัฒนาความคิด

10. การแบ่งหมู่จะต้องเน้นถึง Group Work หรือ Team Work ให้มาก

11. การอภิปรายกับการถามตอบนั้นต่างกัน ทั้งในด้านความมุ่งหมายและวิธีการ

12. อย่าทำเรื่องง่ายให้กลายเป็นเรื่องยาก ควรวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนให้เหมาะสม

13. หน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้สอนก็คือ ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียน

14. ไม่ควรให้นักเรียนดูภาพ สมุดภาพ หรือวัสดุอุปกรณ์อื่น ๆ ในขณะที่เพื่อน ๆ กำลังเรียน

15. เวลาอธิบายไม่ควรหันหลังให้นักเรียน หรือหันหน้าเข้ากระดาน ควรหาที่ยืนให้เหมาะสม

16. ทุกครั้งที่สอนควรจะต้องมีการสรุป และก่อนสรุปควรจะให้ให้นักเรียนได้ซักถามปัญหา

17. ควรรีบประเมินผลทุกบทเรียน อย่าปล่อยทิ้งไว้จนเป็นดินพอกหางหมู

18. ไม่ควรจัดให้มีชั่วโมงทบทวนหรือชั่วโมงเฉลยข้อสอบ เพราะวิชาสุขศึกษามีเวลาเรียนน้อยมาก

19. พยายามใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนให้มาก หนังสือแบบเรียนไม่ควรใช้เป็นวัสดุอุปกรณ์หลักแต่เพียงอย่างเดียว (อย่าจับเสียมือเปล่า)

20. เตรียมเขียนภาพมาก่อนจะดีกว่ามาเขียนที่กระดานชอล์ก เพราะไม่เสียเวลา และจะช่วยทำให้การสอนต่อเนื่องกัน

21. ควรเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้ถูกต้องและใช้ให้คุ้มค่า (อย่าลืมิใช้วัสดุอุปกรณ์)
22. พยายามใช้แผ่นป้ายนิเทศการในห้องเรียนให้เป็นประโยชน์สำหรับวิชาสุคศึกษาด้วย
23. ควรมีอารมณ์ขันและสร้างบรรยากาศที่ดีในห้องเรียน รวมทั้งควรเป็นกันเองกับเด็ก (จงเป็นครูทั้งกายและใจ)
24. สอนวิชาสุคศึกษาให้เป็นวิชาสุคศึกษา ไม่ใช่เป็นวิชาภาษาไทยหรือวิชาชีววิทยา
25. การสอนโดยอธิบายให้เด็กจดและไปท่องจำมานั้น ควรจะเลิกเสียได้แล้ว
26. การสอนสุคศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจะต้องเน้นทัศนคติมากกว่าความรู้และการปฏิบัติ
27. การสอนสุคศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจะต้องเน้นความรู้มากกว่าทัศนคติและการปฏิบัติ
28. จะต้องให้นักเรียนคิดถึงวิชาสุคศึกษาไปในเรื่องของการปฏิบัติ (Conduct) มิใช่เป็นเรื่องของเนื้อหาวิชาการ (Subject Matter)

หน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยง

ก่อนอื่นนักศึกษาต้องทำความเข้าใจก่อนว่าอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงคือใครเสียก่อน

อาจารย์นิเทศก์ ได้แก่อาจารย์ที่ไปจากมหาวิทยาลัยเพื่อไปดูการสอน การใช้ชีวิตในโรงเรียนที่นักศึกษาฝึกสอนอยู่ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ

1. อาจารย์นิเทศก์ทั่วไป ซึ่งจะไปคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่นักศึกษาในการวางตัว การแก้ไขปัญหา ตลอดจนบทบาทต่าง ๆ ของนักศึกษาที่อยู่ในโรงเรียน
2. อาจารย์นิเทศก์ประจำวิชา ซึ่งจะไปดูการสอนในวิชาที่นักศึกษาฝึกสอนอยู่ซึ่งจะคอยดูแล ช่วยแนะนำ เทคนิคและทักษะการสอน ตลอดจนการดำเนินบทบาทของครูในชั้นเรียน
3. ช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอนในด้านต่าง ๆ คือ
  - ให้เกิดประสบการณ์ในการปฏิบัติต่อเด็กนักเรียนนอกห้องเรียน
  - การศึกษาเด็ก
  - การวัดความก้าวหน้า และพัฒนาการของเด็ก
  - การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครูในโรงเรียนฝึกสอน
  - การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียนฝึกสอนและสถาบันฝึกหัดครู

– การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน

อาจารย์พี่เลี้ยง ได้แก่ อาจารย์ประจำวิชาที่อยู่ในโรงเรียนที่นักศึกษาไปฝึกสอน และนักศึกษาได้ไปฝึกสอนในวิชาที่ครูประจำวิชาได้สอนอยู่ ซึ่งจะคอยเป็นที่ปรึกษาให้นักศึกษาฝึกสอนอยู่ที่โรงเรียนนั่นเอง

การฝึกสอนจะดำเนินไปด้วยดีไม่ได้ ถ้านักศึกษาไปฝึกสอนตามลำพัง จากประสบการณ์ในการออกฝึกสอนและนิเทศการสอน พบว่า ปัญหาหลายประการที่ไม่สามารถฝึกให้นักศึกษาฝึกสอนมีความสามารถตามความมุ่งหมายได้มากเท่าที่ควร ทั้งนี้ เกิดจากความบกพร่องของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการฝึกสอนจะต้องประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่ายในการช่วยดำเนินงานด้านการฝึกสอนที่สำคัญได้แก่ ฝ่ายนิเทศการสอน ซึ่งประกอบด้วยอาจารย์นิเทศ และอาจารย์พี่เลี้ยง ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการที่จะให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ เพื่อให้ นักศึกษาฝึกสอนมีประสบการณ์กว้างขวาง มีความรู้ความสามารถ และความมั่นใจในการฝึกสอน ซึ่งการร่วมมือของอาจารย์นิเทศก์ อาจารย์ที่ปรึกษา และนักศึกษา ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันและมีความรับผิดชอบในขอบข่ายงานของตนอยู่ในเกณฑ์สูงแล้ว คาดว่าการฝึกสอนจะบรรลุจุดมุ่งหมายในเกณฑ์สูงเช่นเดียวกัน

เกี่ยวกับความสำคัญของฝ่ายนิเทศการสอนนั้น เอ็ดเวิร์ด เอ ไพร์ส¹ ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกสอนนั้นบุคคลที่มีบทบาทในการช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอนได้คือ อาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยง ซึ่งจะช่วยในเรื่องต่อไปนี้

1. การเตรียมการสอน เตรียมบทเรียนทั้งเนื้อหาวิชาและขนาดความยากง่ายเป็นการกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
  2. การตรวจบันทึกการสอนในช่วงของการทำการฝึกสอนใหม่ ๆ เป็นนิเทศก์และเมื่อนักศึกษาต้องการคำแนะนำช่วยเหลือ
  3. ช่วยให้นักศึกษาเห็นจุดเด่น ข้อบกพร่องของตน และมีความตั้งใจปรับปรุงให้ดีขึ้น
- จะเห็นได้ว่า อาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงมีบทบาทและความรับผิดชอบอย่างมาก ต่อความสำเร็จของนักศึกษาฝึกสอน

---

¹ Pires Edward A. Basic Principle of Organization of Student Teaching, **Newsletter** from the Asian Institute of Education, Vol. II No. 12 (July-September, 1967) p. 113-114

สรุป

การฝึกสอนเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อบุคคลที่จะมีอาชีพเป็นครู เพราะการฝึกสอน จะช่วยให้ผู้ฝึกสอนได้รับประสบการณ์ตรงจากโรงเรียนฝึกสอน ได้ฝึกลักษณะสำคัญๆ ของ การเป็นครูได้จากโรงเรียน อาทิเช่น การสอน การปกครองชั้น การสร้างระเบียบวินัย การแก้ไขปัญหา ความรับผิดชอบต่อการสอน เป็นต้น โดยได้รับความช่วยเหลือแนะนำจากอาจารย์ นิเทศก์ และอาจารย์พี่เลี้ยง

คำถามและกิจกรรมท้ายบทที่ 10

1. อธิบายวัตถุประสงค์ของการฝึกสอน
2. ระบุสิ่งที่คาดหวังว่าจะได้จากการฝึกสอน
3. ระบุประโยชน์ของการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน
4. อธิบายการเตรียมตัวก่อนการฝึกสอน
5. ระบุปัญหาของนักศึกษาฝึกสอน
6. อภิปรายข้อควรคำนึงในการสอนสุขศึกษา
7. อธิบายข้อเสนอแนะในการฝึกสอนสุขศึกษา
8. อธิบายหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยง